№ 79 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 12 **1898** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 12 № 79

ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տ. ու. Եղիսաբէթ Խարաղեան, Կատարինէ Մանուէլեան, Եղիսաբէթ Օհանէսեան և պ. պ. Բարսեղ Խարաղեան և Յակոբ Յարութիւնեան՝ իր Ալէքսանդր, Արշակ և Տիգրան որդոց հետ, սրտի ցաւով յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջինն իր անփոխարինելի ամուսնու, երկրորդները իրանց սիրելի եղբօր, և վերջիններն իրանց թանգագին փեսայ՝

ԹՈՄԱՑ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԽԱՐԱՋԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, մայիսի 10-ին: Հոգեհանգիստը կը կատարվի երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 7-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը չորեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 10-ին, սեփական տնից, Փզբր-Օրբելեան փողոց, № 30, դէպի Վանքի մայր եկեղեցին, և այնտեղից Վէրայի գերեզմանատունը: 1—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թող լիակատար լինի փորձը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վեղարաւորը մեր կեանքում. Ապագայի նշաններ. Սովատանջ մի գիւղ. Հայոց թատրօն. Ռուսաց դրամատիկան ներկայացումները. Գաղթականների օգտին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Պատերազմ. Նամակ Ամերիկայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գլադստօն.

ԹՈՂ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԼԻՆԻ ՓՈՐՁԸ

Բացի Կովկասից Ռուսաստանում կայ և մի ուրիշ մաս, որտեղ գոյութիւն չունեն տեղական ինքնավարութեան կամ զեմստվոյի հիմնարկութիւններ: Այդ՝ Ռուսաստանի արևմտեան նահանգներն են: Կառավարութիւնը սկզբունքով արդէն վճռել է մտցնել այդ նահանգներում զեմստվօ, բայց դեռ չէ մշակել այն ձևը, որ պէտք է տրվի տեղական ինքնավարական հիմնարկութիւններին: Մտադրութիւն կայ մի քանի փոփոխութիւններ մտցնել կանօնադրութեան մէջ: Անկասկած այդ փոփոխութիւնները մեզ համար ներկայումս մի յայտնի հետաքրքրութիւն են ներկայացնում, որովհետև այդ փոփոխութիւններին կարող է ենթարկվել և այն կանօնադրութիւնը, որ պիտի տրվի Կովկասեան երկրին: Այդ փոփոխութիւնների մասին կան արդէն ակնարկներ, որոնք բղխում են վստահելի աղբիւրներից:

Ռուսաց մամուլի լաւագոյն ներկայացուցիչները այն կարծիքն են յայտնում, որ զեմստվոյի կանօնադրութիւնը՝ նոր տեղերում պէտք է մտցնել նոյն ձևով, ինչպէս նա իրագործվել է Ռուսաստանի ներքին նահանգներում և թոյլ չը տալ առանձին սահմանափակումներ, որովհետև այն սահմանափակումները, որոնք նպատակ ունեն զսպել տեղական մի քանի աննպաստ ազդեցութիւններ, աւելի էլ մեծ չափով զսպում և խեղդում են տեղական ինիցիատիվը և անգործութեան մատնում օգտաւէտ ույժերը:

Ենթադրութիւն կայ արևմտեան նահանգների համար մշակվող տեղական ինքնավարութեան կանօնադրութիւնից բոլորովին դուրս գցել գաւառական զեմստվոյի ժողովները՝ և թողնել միայն նահանգական ժողովները: Ինչպէս յայտնի է՝ Ռուսաստանի ներքին նահանգներում, ներկայումս գոյութիւն ունեցող կանօնադրութեան զօրութեամբ՝ ամեն մի գաւառի ազգաբնակութիւն ընտրում է պատգամաւորներ, որոնք կազմում են զեմստվոյի գաւառական ժողով և ընտրում են մշտական գործավարութեան համար մի վարչութիւն կամ ուպրավա, որ և գործում է, ինչպէս, օրինակ, քաղաքային ուպրավան և պատասխանատու է գաւառական ժողովի առաջ, ինչպէս քաղաքային ուպրավան՝ քաղաքային դումայի առաջ: Ահա այդ գաւառական ժողովն է, որ բաց է թողված նոր կանօնադրութեան մէջ, եթէ ուղիղ են լրագիրների մէջ հաղորդված լուրերը: Ուպրավան չը լինելով ընտրովի, անկարող է գաւառի իսկական ներկայացուցիչը լինել և կը դառնայ նոյնպիսի հիմնարկութիւն, ինչպէս ներկայ հիմնարկութիւններն են՝ նշանակովի պաշտօնեաներով: Այդպիսով տեղական ինքնավարութեան ոգին պէտք է արտայայտվի միայն նահանգական ժողովներում, որի անդամները պէտք է լինեն ընտրված յատուկ որոշված ընտրողական շրջաններում:

Ի հարկէ, այդ սահմանափակումներով մտցրած զեմստվօն էլ մի քայլ է դէպի առաջ և նա կը պատրաստի հող տեղական աւելի լայն ինքնավարութեան համար: Բայց ցանկալի չէ, որ զեմստվոյի հիմնարկութիւնների առաջին փորձերը անաջողութեան հանդիպեն, շնորհիւ զանազան սահմանափակումների և կտրեն հիմնարկութեան անունը:

Քաղաքային ինքնավարութիւնը մեր երկրում գործում է նոյն հիմունքներով, ինչպէս և Ռուսաստանի ներքին նահանգներում և մինչև այժմ չէ տուել վատ հետևանքներ, որոնք յատուկ լինէին միայն մեր երկրին: Նոյնը պէտք է ենթադրել և զեմստվոյի կանօնադրութեան մասին, ցանկանալով, որ այդ համակրելի հիմնարկութիւնը հաստատվի պետութեան բոլոր մասերում լիակատար ծաւալով:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՂԱՐԱՒՈՐԸ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔՈՒՄ

I

Մասսայի մէջ քննադատական ընդունակութիւնը թմրած է. նրա դպրոցը՝ սնահաւատութիւնների ու նախապաշարմունքների աշխարհն է կամ՝ դարերի սահմանափակ փորձը: Այդ աղբիւրներից նա չէ կարող ձեռք բերել պատշաճաւոր պատրաստութիւն՝ որոշելու համար իր անելիքը հասարակական կամ քաղաքական բարդ խնդիրներում. այդ է պատճառը, որ նա ղեկավարների է կարօտ. այդ է պատճառը, որ նա լսում է թէ ինչ է խորհում իր «գլուխը»՝ ինտելիգենցիան: Ժողովրդի կրկանքների և ազնւութեան հաշւով ինքը լուսաւորվելով՝ ինտելիգենցիան կարող է օգտակար լինել նրան երկու պայմաններում. առաջինը՝ երբ այդ ինտելիգենցիան աւելի է հետաքրքրվում հասարակական հարցերով ու ժողովրդի վիճակով, քան կարիերով ու բուրժուական կօմֆօրտով, և երկրորդ՝ երբ վերոյիշեալ խնդիրները կեանքի մէջ իրականանալուց առաջ ենթարկվում են բազմակողմանի և ազատ քննադատութեան: Տարաբաղդաբար մեր մէջ չը կան այդ պայմանները, ուստի մեր ժողովրդի «գլխի»՝ ինտելիգենցիայի համոզմունքների մէջ՝ տիրում է բաբելօնեան խառնակութիւն և շրջապատող իրական պայմանների մասին՝ մանուկի հասկացողութիւն: Ի՞նչ է դրա հետևանքը,—մի կացութիւն, ուր ամեն բան կիսատ-պռատ, ողորմելի և անկերպարան է:

Մենք փոքրիկ ազգ ենք, ուստի մեզ զբաղեցնող խնդիրներն էլ փոքրիկ են, չը դադարելով առաջնակարգ նշանակութիւն ունենալ մեր ժողովրդի բարօրութեան համար: Մեր ինտելիգենցիայից ով վիթխարի, «համաշխարհային» բաներ է սիրում, նա, ի հարկէ, ուշադրութեան չի առնի մեր կեանքի չ ա ր ն ու բ ա ր ի ն. թէև, ինչ թագցնել կուզի, անտարբերութեան պատճառը այդ չէ, այլ՝ նրա ինքնապաշտութիւնը և

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԼԱԴՍՏՕՆ

II

Այդ բրօշիւրը գրելիս Գլադստօն աչքերի հիւանդութիւն ստացաւ և գնաց Իտալիա: Այնտեղ նա ծանօթացաւ Ստեփան Գլինի ընտանիքի հետ և 1839 թւին վերադառնալով Անգլիա, ամուսնացաւ նրա աղջկայ, Կատերինայի հետ և բաժինք ստացաւ Հօվարդէն ամրոցը, որ այնուհետև դարձաւ նրա բնակութեան տեղը: 1840 թւին նա նորից կրկնեց իր կղերական մտքերը մի նոր բրօշիւրի մէջ, որ դարձեալ նուիրված էր անգլիական եկեղեցու շահերին: Երբ նրան ասում էին թէ այդպիսի մտքերը կրօնական հալածանքների դուռ կը բան, նա պատասխանում էր, որ պետութիւնը իր եկեղեցին պաշտպանելու համար կրօնական հալածանքները կարող է երկրորդական բան համարել, ուրիշ խօսքերով, պետութիւնը չը պիտի վախենար նոյն իսկ կրօնական հալածանքներ յարուցանելուց:

1841 թւին կառավարութեան ղեկն անցաւ պահպանողականների ձեռքը և Ռօբէրտ Պիլ առաջին մինիստր դարձաւ: Գլադստօն Պիլի կաբինէտում ստացաւ վաճառականութեան մինիստրի օգնականի պաշտօնը: Ռօբէրտ Պիլ այնքան յամառ և ֆանատիկոս պահպանողական չէր, որ միանգամայն անտես առնէր ժողովրդի ցաւերն ու պահանջները: Առևտուրը հովանաւորող մաքսերից ազատելու համար մինիստրութիւնը մի շարք զիջողութիւններ արաւ: Գլադստօն սկսեց մի հսկայական աշխատանք. մաքսի ենթարկած առարկաների թիւը 1200-ի էր հասնում. նա վերաքննեց 750 առարկաների հարկերը, կամ ոչնչացրեց նրանց և կամ սատրիկ պակասեցրեց: Բայց այդ բեղմնաւոր գործունէութիւնը յանկարծ ընդհատվեց մի հարցի պատճառով, որ բնորոշում է այն ժամանակվայ Գլադստօնին: Իրլանդացիները, Օ'Կօննէլի առաջնորդութեամբ, եկեղեցական և վարչական իրաւունքներ էին պահանջում կաթօլիկների համար: Պիլ խոստացաւ մի քանի թեթև զիջողութիւններ և Գլադստօն հրաժարվեց իր պաշտօնից, այնքան նա դէմ էր կաթօլիկներին: Բայց նրա մէջ արդէն սկսվել էր փոփոխութիւն: Նրա մի նոր աշխատութիւնը նուիրված էր ազատ առևտրին. այդտեղ նա յարձակվում էր արտօնված դասակարգերի դէմ և պաշտպանում էր այն սկզբունքը թէ իւրաքանչիւր դասակարգ իրաւունք ունի զարգանալ ազատ, ձեռք բերել բարօրութիւն: Գլադստօն երկար ժամանակ հեռու չը մնաց մինիստրութիւնից. շուտով նա էլի պաշտօն ընդունեց Պիլի կաբինէտում, այս անգամ գաղթականութիւնների մինիստրի օգնականի պաշտօն: 1846 թւին զարհուրելի սով սկսվեց Իրլանդիայում. մօտ մի միլիօն մարդ սովամահ եղաւ: Պիլ զգաց, որ անհրաժեշտ է վերացնել հացահատիկների մաքսը և առաջարկեց պարլամենտին մի օրինագիծ, որը անցաւ ազատամիտների աջակցութեամբ, կատաղի դիմադրութիւն, աղմուկ և հայհոյանքներ յարուցանելով պահպանողականների մէջ: Այդ ժամանակից պահպանողական կուսակցութեան մէջ հերձուած տեղի ունեցաւ. մի խումբ պահպանողականներ, Պիլի ղեկավարութեամբ, կազմեցին առանձին կուսակցութիւն, որ կոչվում էր պիլեան: Իր չափաւոր հայեացքներով նա նման չէր պահպանողականներին, բայց և մօտ չէր ազատամիտներին: Գլադստօն էլ պիլեան էր: Դա այն ճանապարհն էր, որով նա դանդաղ, բայց հաստատուն քայլերով հեռանում էր պահպանողականներից և գնում էր դէպի ազատամիտները:

1850 թւին Գլադստօն, իբրև պատգամաւորների ժողովի անդամ, ցոյց տուեց թէ ինչ հայեացքների է ինքը հետևում արտաքին քաղաքականութեան գործերում: Այդ ժամանակ յոյները Աթէնքում կրակ էին տուել մի անգլիահպատակ հրէայի տանը: Հրէան անհագին վարձատրութիւն պահանջեց այրված տնային իրերի համար: Յունաստանը մերժեց նրա ներկայացրած սոսկալի հաշիւը և այդ ժամանակ միջամտեց անգլիական դիպլօմատիան: Լորդ Պալմերստօն, արտաքին գործերի մինիստրը, պահանջեց Յունաստանից լիովին վճարել հրէայի պահանջած անհագին գումարը, և իր ձայնը ահարկու դարձնելու համար հրամայեց անգլիական նաւատորմին պաշարել Յունաստանի ափերը: Ռուսաստանը և Ֆրանսիան խիստ բողոքներ ներկայացրին այդ անարդարութեան դէմ. ֆրանսիական դեսպանը հեռացաւ Լօնդօնից և համարեա անխուսափելի էր դարձել ահաւոր պատերազմը հրէայի մահճակալի և բարձերի երեսների պատճառով: Համայնքների ժողովում Պալմերստօն, բացատրելով իր արարքների միտքը, յայտնեց որ անգլիացին ուրիշ պետութիւնների մէջ պիտի լինի նոյնը, ինչ էր հռօմայեցին հին ժամանակներում: Գլադստօն վերկացաւ և պատասխանեց մինիստրին մի ճառով, որ անմոռանալի կը մնայ: Նա ասաց, որ հռօմայեցիները յաղթողների մի արտօնված դասակարգ էին կազմում և իրաւունք էին համարում բռնանալ աշխարհի բոլոր կողմերում զէնքի ույժով: Բայց այդ բռնակալութիւնը անպատուաբեր, անազնիւ և անարդար բան պիտի համարէ ժամանակակից անգլիացին: Նա ասաց. «Ազգերի մէջ պէտք է հաստատել եղբայրութեան և անկախութեան սկզբունքները: Խրատներ թողնեն և պաշտպանենք նրան: Չը խառնվենք օտարների ներքին գործերի մէջ, յաւակնութիւն չունենանք ուրիշների ուսուցիչը և ցենզորը դառնալու, այլ անենք ուրիշներին այն, ինչ ուզում ենք, որ նրանք մեզ անեն»:

Պալմերստօն, այնու ամենայնիւ, յաղթող հանդիսացաւ: Քաղաքականութեան մէջ Գլադստօնի արդար և մարդասիրական սկզբունքները տեղ չունէին: Եւ, ինչպէս պիտի տեսնենք, Գլադստօն մինչև իր կեանքի վերջը չը կարողացաւ համոզել ոչ իր երկրի, ոչ էլ Եւրօպայի դիպլօմատներին՝ թէ նրանց գործունէութեան հիմքը պիտի լինեն մարդկայնութեան սկզբունքները:

Այդ հռչակաւոր ճառից մի քանի ամիս հազիւ էր անցել, երբ Գլադստօն ցոյց տուեց թէ ինչ է այն մարդասիրութիւնը, որի անունից նա այնքան հուժկու բողոքներ էր ներկայացնում: 1850 թ. վերջերում նա գնաց Իտալիա՝ իր վեց ամեայ հիւանդ աղջկան բժշկելու համար: Երեխան մեռաւ. և վշտից այրվող հայրը մխիթարութիւն գտաւ դժբախտներին պաշտպանելու գործում: Այդ ժամանակ Իտալիայի Նէապօլ քաղաքը ներկայացնում էր դժբախտութեան մի ալեկոծված ծով: Նրա թագաւորը, Ֆէրդինանդ, որ իր անլուր բարբարոսութիւնների համար ստացել էր «Ռումբ թագաւոր» անունը, ժողովրդի մէջ սկսած ազատասիրական շարժումը խեղդելու համար, սոսկալի անգթութիւններ էր գործադրում: Ահա մի քանի նմուշներ այդ բարբարոսութիւններից: Կարլօ Պօէրիօ անունով մի շատ տաղանդաւոր հայրենասէր, կողմնապահ դատաւորների վճռով աքսորված էր մի կղզի, որ բոլորովին զուրկ էր շուքից. այդտեղ նա ութ տարի քար էր տաշում արևի տակ և շղթայով կապված էր աւազակների աշխատանքների դատապարտված մի չարագործի հետ, որ նշանաւոր էր իր գազանային բնաւորութեամբ: Թագաւորը իր պատշգամբից դիտում էր թէ ինչպէս իր նախկին մինիստրին հարկադրում են սրբել փողոցները: Քաղաքական յանցանքների համար բանտերում հեծում էին 22 հազար մարդիկ: Կաթօլիկ հոգևորականութիւնը պահպանում էր այդ զզուելի բռնապետութիւնը և թմնեցնում էր սարսափահար ժողովրդի միտքը, քարոզելով թէ թագաւորը Աստուծուց ստացած իրաւունքով է կատարում այդ բոլորը:

Գլադստօն մօտիկ ծանօթացաւ այդ սարսափների հետ, կարողացաւ բանտերը մտնելու թոյլտւութիւն ստանալ և գրեց լորդ Աբէրդինին երկու բաց նամակներ, որոնց մէջ նկարագրեց Ֆէրդինանդի բարբարոսութիւնները: Նամակները տպվեցան, պայթեց և զզուանք պատճառե-

բարոյական ախորժակները... Այսպէս թէ այնպէս, մեր կեանքում մի այնպիսի չարի ու բարիք է և մեր [illegible] խնդիրը, որը բանի բանի անգամ արծարծվել է, առանց որ և է հիմնական լուծում ստանալու, նոյն իսկ տեսականապէս, որովհետև մինչև այժմ էլ ամենահակասական կարծիքներ են տիրում [illegible] մեր կղերի նշանակութեան մասին:

Վերջերս դարձեալ այդ հարցի մասին մտքերի փոխանակութիւն եղաւ «Մշակի» մէջ պ. Խ. Մալումեանի մի յօդուածի առիթով, որի մէջ պաշտպանված էին հետևեալ երկու թեզիսները.

1) Վեղարաւոր [illegible] դուրս է ժողովրդից, գործ չունի, մի ամբողջ դասակարգ է այժմ, ապա ուրեմն ոչ մի [illegible], ժողովրդին ծառայելու պատրաստված անձ, չէ կարող և չը պէտք է համաձայնվի լինել անդամ մի այդպիսի դասակարգի:

2) Գաւառական դասակարգը թէև կապված է ժողովրդի հետ, թէև կարող էր մեծ ծառայութիւն մատուցանել ժողովրդին, բայց այժմ նա զրկված է այդ ոյժից, որովհետև նրա [illegible] [illegible], իսկ [illegible] [illegible] չէ կարելի և չը պէտք է [illegible] [illegible] մի շրջան, որից ժողովուրդը չէ զգուշանում:

Այս երկրորդ թեզիսի վերաբերմամբ բոլորովին համաձայնելով [illegible] «Մշակի» աշխատակից պ. Անդրանիկի հետ, [illegible] [illegible] պ. Մալումեանի [illegible] [illegible] [illegible] մեր ուրիշ պարբերական հրատարակութիւնների, այլ և կղերականութեան հակառակ «Մշակի» է [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] «Մշակը» այժմ ջանք է գործ դնում համոզելու ում անկ

է՝ կարգին առաջնորդ ուղարկելու Ատրպատական. ինչու մեր երկու կուսակցութիւնների պայքարում այնքան տեղ է բռնում Էջմիածինը. ինչու Նալբանդեանից սկսած մինչև Արծրունին՝ այնքան գրվել է ու խօսվել մեր եկեղեցու պաշտօնեաների մտաւոր ու բարոյական մակերևոյթի բարձրացման մասին. ինչու... Բայց իմ միտքը պարզելու համար հերիք են և տուած հարցերը, որոնցից հետևում է, որ վէճը մեր իրականութեան մէջ դեռ ունի նշանակութիւն.—մի տեղ ժողովրդի զաւակների կրթութեան գործն է կախված նրանից, միւս տեղ ամուսնական խնդիրներն են կապված նրա հետ, երրորդ տեղում վանքական կալուածներն ու գիւղերն են մատնված նրա կամայականութեան, չորրորդ տեղ վեղարաւորն է օրէնքով ընդունվում իբրև ժողովրդի ներկայացուցիչ ու կառավարող և նրա ձեռնհաս կամ անընդունակ լինելուց է կախված մի հօտի պաշտպանութիւնը գայլերից և այլն...

Լեւոն Սարգսեանց

ԱՊԱԳԱՅԻ ՆՇԱՆՆԵՐ

Դժուար է պատմական գուշակութիւններ անել, բայց նախատեսել որոշ հասարակական զօրեղ հոսանքներ կարելի է: Պատմական երևոյթները յանկարծ չեն ստեղծվում, այլ եթէ կարելի է այսպէս ասել, բուսնում են աստիճանաբար պատրաստված հողից և դիտող աչքը ներկայի ստուերի տակ անցեալի փտած կոճղերի մէջ հեշտութեամբ կարող է նշմարել ապագայի ծիլեր: Այդպիսի ծիլեր են էժանագին գրադարանները, ժողովրդական դասախօսութիւնները, հանրամատչելի հրատարակութիւնները, ժողովրդական համալսարանները և առհասարակ այն բոլոր ձեռնարկութիւնները, որոնց նպատակն է ժողովրդականացնել քաղաքակրթութեան բոլոր բարիքները, որոնք այժմ մատչելի են միայն չատ սահմանափակ թւով մարդկանց,—մի հանգամանք, որ հակառակ է մարդկութեան յաւիտենական իդէալներին և նոյն իսկ կորստաբեր ընտրեալների քաղաքակրթութեան համար: Ինչ էլ ասեն յոռետեսները, պատմութիւնը ձգտում է իրականացնել այդ իդէալները և ամեն քաղաքակրթութիւն, որ սակաւների բաժին է դառնում և արհամարհանքով է վերաբերվում դէպի ժողովրդական մասսան, կը կործանվի, ինչպէս կործանվեց յոյն-հռոմէական ստրկատիրական քաղաքակրթութիւնը:

Եւրոպական քաղաքակրթութիւնն էլ այժմ ճգնաժամի մէջ է,—նա պէտք է կամ կործանվի կամ, որ աւելի հաւանական է, ժողովրդականանայ: Որքան էլ մեր դարավերջը անալօգիական փաստեր ներկայացնէր Հռոմի անկման շրջանի հետ, այնուամենայնիւ կայ մի հիմնական տարբերութիւն հին և նոր քաղաքակրթութիւնների մէջ,—Նրանից բաժանում է քրիստոնէական բարոյագիտութիւնը, որ թէև աղաւաղվել է իրական կեանքում, բայց և այնպէս մեծ ազդեցութիւն է ունեցել այդ կեանքի վրա, նպաստել է ստրկութեան ոչնչացման, բարձրացրել է մարդկային անձնաւորութեան պատիւը անկախ նրա ունեցած դիրքից և, որ ամենագլխաւորն է, առաքինութիւնների անկիւնաքար է դարձրել սէրը, սէր դէպի մարդը առհասարակ, սէր դէպի մարդկութիւնը:

Այդ սիրոյ մէջ է եւրոպական քաղաքակրթութեան փրկութիւնը, որի բարեգուշակ նշանները պէտք է համարել մեր վերոյիշեալ հիմնարկութիւնները և ձեռնարկութիւնները,—էժանագին գրադարանները, ժողովրդական համալսարանները, հանրամատչելի գրքերը և այլն: Նրանցից է կախված լուսաւոր ապագան, նրանցն է ապագան և նրանց կողմը պէտք է լինի բոլոր այն մարդկանց համակրութիւնը, որոնց համար թանգ է մարդկութեան բարօրութիւնը, որոնց համար թանգ է քաղաքակրթութիւնը:

Տ. Յովհաննիսեան

ՍՈՎԱՏԱՆՁ ՄԻ ԳԻՒՂ

Վ ե ր ի ն - Ա ղ դ ա ն, մայիսի 5-ին

Մի քանի տարի է, որ Վերին-Աղդանի գիւղացիները հաց են առնում, իսկ 1897 թւի յունիսի կարկուտը գիւղացու «ձեռքերը թողեց ծոցում»: Դրութիւնը ցաւալի է: Աշնանը գիւղացին ցանեց կարկտից մնացած սերմը, իսկ ընտանիքը պահպանելու համար ծախեց իր ապրանքը և հաց առաւ: Այն էլ հատել է: Եւ այսօր երրորդ, չորրորդ ամիսն է, որ համարեա բոլոր գիւղացիները հացի պակասութիւնից պ ա ր տ ք ա կ ո խ են եղել. թաղարը թաղարով փոխ են վերցնում տեղական քահանայից, իսկ փող վերցնում են մի «մորեկից»՝ տասն բուբլի, որ... չահը մէկ թաղար ցորեն տան այս կալոցին, իսկ փողը լիովին վերադարձնեն մի տարուց յետոյ: Որպիսի բարութիւն... Թաղարն առնում են 12 բուբլիով: Դեռ երեք ամիս կայ մինչև հունձը. բայց այս բոպէին կան տներ, որ ք ա ղ ց ա ծ են և կ ա ն ա չ ո վ են ապրում: Մալաքեանց Վարդանը գերդաստանի մէջ միակ աշխատող Սըմբատ որդուն ուղարկում է հարևանի ոչխարը պահելու, որպէս զի նա մի քանի խառն ալիւր տայ սովից ազատելու իր թշուառ՝ տասն անդամից բաղկացած ընտանիքը. իր «ունեցածչունեցածը» նա ծախել է.—«դրանը մի կատու, տաշտումը մի կուտ» չը կայ: Դժբաղդ ծնողները միայն հետևեալ օրն են գտնում իրանց որդուն մեռած՝ մի փուլ եկած ճանճանոցի տակ. Սըմբատը քաղցածութիւնից նըրդել—քնել է և մնացել է փուլեկի տակ: Գերեզմանահատերը իսկ՝ քաղցած մնալուց ազատվեցին Բէգլնեանց Խաչատրի տանից բերած հացով:—«Հացը սպանեց իմ որդուն», ասաց թշուառ հայրը: Բալաբէգեանց Եգորը չը կարողանալով դիմանալ իր 12 անդամից բաղկացած չքաւոր և մերկանդամ ընտանիքին ազատել սովամահ լինելուց և օր ու գիշեր մտածելով՝ սոված մեռաւ, թողնելով այդ թշուառներին քաղցի անողորմ ճանկերում: Եգորը, Մակարը, Վարդանը, Ոսկանը, Քոչորը, Մուսին... «փուշի չունեն տանը». ադքատները անասուն-ապրանք չունեն դռանը ծախու: Սրանց ոչ փող տուող կայ և ոչ ցորեն: Թշուառութիւնը աննկարագրելի է. իրարից այնքան են փոխ առել, որ միմեանց առաջ էլ դուռը չեն բաց անում:

Գիւղացիները ժամանակին դիմել էին օգնութեան համար ուր հարկն էր. այժմ էլ միահամուռ խնդրագրով դիմել են մայրաքաղաքի Ազատ-Տնտեսական ընկերութեանը, Թիֆլիսի ուսբակալի անդամ իշխան Արգուտինսկու միջոցով, որպէս զի օգնութեան հասնեն: Ով քիչ ու չատ «տզվզում է», նա գարնանացանը արաւ. սրանց թիւը մատների վրա կարելի է համարել. իսկ մեծամասնութիւնը հողը թողեց «խամ» կամ կիսավարել: Օգնութիւնը անհրաժեշտ է:

Այս նամակը կնքել էինք, երբ պօստից ստացվեց «Մշակի» № 74, ուր տպված էր այս գիւղի համար ժողոված գումարի մասին: Ժողովված 311 ր. 30 կ. գումարը պ. Ս. Յարութիւնեանց անձամբ յանձնեց այդ առիթով ընտրված մասնաժողովին, որ սերմ և հաց հասցնեն կարօտ գիւղացիներին: Մանրամասն հաշիւը մասնաժողովի կողմից կուղարկվի «Մշակին»:

Մ.

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթ, մայիսի 9-ին, սիրողները խաղացին Գ. Սունդուկեանցի «Էլի մէկ զոհ» կօմեդիան, որի ներկայացման չատերը սպասում էին հետաքրքրութեամբ, որովհետև պիէսայի գլխաւոր հերոսուհու դերը կատարելու էր օրիորդ Թ. Սունդուկեանց, որ դրանից առաջ միայն երկու անգամ բեմ դուրս եկած լինելով, ունեցել էր աղմկալից աջողութիւն: Պէտք է խոստովանել, որ օրիորդը յուսախաբ չարեց այն հանդիսատեսներին, որոնք միայն լսելով գաղափար էին կազմել նրա բեմական ընդունակութիւնների մասին: Եթէ մեր տպաւորութիւնը մեզ չէ խաբում, օր. Թ. Սունդուկեանց ունի հաղուագիւտ բեմական տաղանդ,—հաղուագիւտ ո չ չ ա փ ի կողմից, որի մասին մենք դժուարանում ենք կարծիք յայտնել միայն երկու դերում տեսած լինելով յարգելի օրիորդին, այլ տ ե ս ա կ ի կողմից: Մեզ թւում է, թէ օրիորդ Սունդուկեանց ապագայում

լով թէ Անգլիայում և թէ Եւրոպայում Ֆէրդինանդի կառավարութիւնը [illegible] [illegible] [illegible], ամբողջ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: Հասարակական կարծիքը [illegible] Նէապոլի [illegible] դէմ և թէ այդ չը կարողացաւ ոչնչացնել նրանց, բայց գոնէ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] գործերից:

Վերադառնալով Անգլիա, Գլադստոն բոլորովին փոխվեց: Ռօբէրտ Պիլ մեռել էր. Նրա կուսակիցների մեծ մասը նորից վերադարձաւ պահպանողական կուսակցութեան շարքերը: Իսկ Գլադստոն անցաւ ազատամիտների կողմը: Այդ վճռական քայլին չատ նպաստեց մի մարդ, որ այնուհետև Գլադստոնի կատաղի հակառակորդն էր: 1852 թւին կազմվեց լորդ Դէրբիի պահպանողական մինիստրութիւնը, որի մէջ առաջին անգամ պաշտօն ստացաւ Դիզրաէլի: Գլադստոն, հրաւէր ստանալով լորդ Դէրբիից մտնել իր կաբինէտի մէջ, հրաժարվեց գլխաւորապէս Դիզրաէլիի պատճառով: Այս ճարպիկ և ընդունակ հրէան, որ ասպարէզ էր եկել իբրև ազատամիտ և ապա անցել էր պահպանողականների կողմը, վերին աստիճանի փառասէր, բարոյական հաստատ սկզբունքներից զուրկ մի մարդ էր, որին, սակայն, տուած էր փայլուն պերճախօսութեան շնորհք և տաղանդաւոր գրիչ: Այդ ընդունակութիւնները նա գործ էր դնում մարդկանց միտքը պղտորելու համար: Եւ պատգամաւորների ժողովը դարձաւ երկու հակառակորդների ահեղ մրցութեան ասպարէզ: Առաջին ջարդը տեղի ունեցաւ նոյն 1852 թւին: Դիզրաէլի ֆինանսների մինիստր էր: Պետական ելևմտական նախահաշիւը անցկացնելու համար նա սկսեց անխնայ հարուածել պլեբեաններին, որոնք պատճառ դարձան հացահատիկների մաքսը վերացնելուն: Գլադստոն մի հրաշալի ճառ արտասանեց նախահաշուի դէմ. չոր ու ցամաք թւանշաններին նա հաղորդեց այնպիսի կենդանի հետաքրքրութիւն, որ համայնքների ժողովը լարված ուշադրութեամբ լսում էր նրան ամբողջ ժամերով: «Դիզի» (այդպէս էին անուանում Դիզրաէլիին ատողները) խորտակվեց, տանելով իր հետ ամբողջ մինիստրութիւնը:

Կառավարութիւնը անցաւ լորդ Աբէրդինի ազատամիտ մինիստրութեան ձեռքը և Գլադստոն ստացաւ Դիզրաէլիի տեղը—ֆինանսների մինիստրի պաշտօն: Նա սկսեց գործել եռանդով և մի կարճ միջոցում կերպարանափոխեց Անգլիայի տնտեսական կեանքը: Օրէնսդրական մի չարք խելացի միջոցներով նա աննախընթաց զարկ տուեց առևտրին և արդիւնագործութեան: Աշխարհի բոլոր կողմերից հարստութիւններ թափվեցան Անգլիա: Պետական պարտքերի մեծ մասը վճարվեց և 30 միլիօն բուբլի աւելացաւ եկամուտներից: Գլադստոն ամբողջ Եւրոպայում ստացաւ հանճարեղ ֆինանսիստի հռչակ: Անգլիան առատ հնձում էր նրա ստեղծած տընտեսական ոսկեդարի պտուղները:

Այդ գեղեցիկ գործունէութիւնը ընդհատեց Ղրիմի պատերազմը: Արևելեան հարցը սուր կերպարանք էր ստացել: Ռուսաստանը պահանջում էր Թիւրքիայից արտօնութիւններ տալ յունադաւաններին Պալէստինէում: Կաթօլիկները չէին ուզում զիջումներ անել. կաթօլիկ եկեղեցու հովանաւորը Ֆրանսիան էր: Նապօլէօն III այդ անհամաձայնութիւններից օգուտ քաղեց Ռուսաստանի դէմ արշաւանք սկսելու համար: Արևմտեան Եւրոպան չէր ուզում, որ Ռուսաստանը գերակշիռ ազդեցութիւն ձեռք բերի Թիւրքիայում. Ռուսաստանը թուլացնելու և ջլատելու միտքը մեծ ժողովրդականութիւն ունէր Եւրոպայում: Ֆրանսիան և Անգլիան դաշնակցութիւն կապեցին Թիւրքիան պաշտպանելու համար: Եւ երբ խաղաղ միջոցներով անհնարին եղաւ վերջ տալ տարաձայնութիւններին, այդ երկու պետութիւնները միացան Թիւրքիայի հետ և սկսվեց Ղրիմի արիւնահեղ, երկարատև պատերազմը: Լորդ Աբէրդին և Գլադստոն հակառակ էին այդ պատերազմին. բայց հասարակական կարծիքը հարկադրեց նրանց գլուխ իջեցնել իրողութեան առաջ: 1855 թւին մեռաւ Նիկօլայ Կայսրը և Ալէքսանդր II, գահ բարձրանալով, խօսեց հաշտութեան մասին: Վիէննայում դեսպանաժողով կայացաւ, որ վճռեց թէ Ռուսաստանը իրաւունք չը պիտի ունենայ այնուհետև պատերազմական նաւատորմ պահել Սև ծովի վրա: Ռուսաստանը չընդունեց այդ ստորացուցիչ պայմանը և պատերազմը վերանորոգվեց: Գլադստոն նորից բողոքեց, անուանելով պատերազմը հակաքրիստոնէական և տմարդի գործ: Նա ասում էր, որ արդարութեան դէմ է պահպանել մեռնող Թիւրքիան: Եւ ահա այդ արդար և մարդասէր բողոքների պատճառով Գլադստոն զրկվեց իր ձեռք բերած ժողովրդականութիւնից: Անգլիական հայրենասիրութիւնը վրդովված էր. ինչպէս կարելի էր պաշտպանել Ռուսաստանը, որ Անգլիայի թշնամին էր, թէև իրաւունքը և արդարութիւնը այդ թշնամու կողմն էր: Նա հրաժարվեց և երեք տարի անգործ մնաց: Այդ ժամանակ Դիզրաէլի չատ աշխատեց, որ նրան անցկացնէ պահպանողականների կողմը. նա համարեա ծունկ չոքած աղաչում էր Գլադստոնին: Բայց իզուր: Եւ չը կարողանալով կոտրել համոզված գործիչի յամառութիւնը, ճարպիկ Դիզին մի ուրիշ միջոց գտաւ նրան սիրաշահելու համար: 1858 թւին Գլադստոն Դէրբիի մինիստրութեան կողմից պատուիրակ գնաց Յօնիական կղզիները:

Յօնիական կղզիները, թւով 7, մի առանձին հանրապետութիւն էին կազմում և Վիէննայի կօնգրէսի վճռով 1815 թւից գտնվում էին Անգլիայի հովանաւորութեան տակ: Երբ Յունաստանը կատարեալ անկախութիւն ձեռք բերեց, եօթը կղզիները աւելորդ համարեցին իրանց առանձին հանրապետութիւնը և կամեցան միանալ մայր հայրենիքի հետ: Երկար ժամանակ կղզիները դիմումներ էին անում Անգլիային և եւրոպական պետութիւններին, խնդրելով թոյլտւութիւն իրագործել յոյն հայրենասէրների այն բաղձանքը, որ ժողովրդի մէջ մեծ համակրութիւն էր վայելում: Բայց այդ դիմումները գրգռում էին անգլիացիներին, որոնք յօնիացիներին անուանում էին ապերախտ: Անբաւականութիւնը հասաւ այն աստիճանին, որ 1857 թւին պարլամէնտի մէջ խօսք կար վերջնականապէս միացնել յօնիական կղզիները Անգլիայի հետ: Ժողովրդի իսկական ցանկութիւնն իմանալու համար կառավարութիւնը որոշեց լիազօր պատուիրակ ուղարկել կղզիները, և այդ պատուիրակը, ինչպէս տեսանք Գլադստոնն էր:

Կղզեցիները ցնծութեամբ ընդունեցին Գլադստոնին: Վաղուց յայտնի էր Գլադստոնի հելլենասիրութիւնը. վաղուց նա առանձին սիրով ուսումնասիրում էր Հոմերոսը և յունաց հին գրականութիւնը: Ամենքը հաւատացած էին, թէ նա եկել է՝ կղզիները Յունաստանի հետ միացնելու համար: Իզուր Գլադստոն հաւատացնում էր, որ իր պարտականութիւնն է, ընդհակառակն, հաշտեցնել յօնիացիներին անգլիական հովանաւորութեան հետ: Ժողովուրդը ամեն տեղ տօնում էր նրա գալուստը և չէր ուզում հրաժարվել իր յոյսերից: Գլադստոն ման եկաւ ամեն տեղ, ապա գնաց Աթէնք, գրելով իր կառավարութեան, որ Յունաստանի հետ միանալը կղզեցիների միահամուռ ցանկութիւնն է: Սակայն պահպանողականները սկսեցին գրպարտել նրան՝ ասելով թէ նա ինքն է յորդորում կղզեցիներին բաժանվել Անգլիայից. ուրիշ կերպ նրանք չէին հասկանում այն ցնծութիւնները, որ պատճառում էր Գլադստոն ամեն տեղ: Կառավարութիւնը յետ կանչեց նրան և մի ուրիշ պատուիրակ ուղարկեց, յանձնարարելով նրան ամեն ջանք գործ դնել, որ կղզիները չանջատվեն Անգլիայից: Բայց զուր էին անգլիացիների յորդորներն ու խրատները: Յօնիական կղզիների հարցը մնաց մինչև 1864 թիւը, երբ Գլադստոնի ջանքերով ազատամիտ մինիստրութիւնը թոյլ տուեց կղզիներին միանալ Յունաստանի հետ:

(Կը չարունակվի)

կարող է չատ լաւ կատարող լինել այնպիսի կանացի տիպերի դերերի, ինչպէս Օֆելիա, Կորդելիա, Դեզդեմոնա, որոնց էութիւնը, մի քննադատի ասելով, կարծես հիւսուածք լինի արևի շողքերից: Խորին, բայց մեղմ արտայայտւող դրամատիզմ և ամենաբարձր լիրիզմ՝ ահա ինչ է պահանջվում այդ դերեւմերը կատարողներից: Մեր կարծիքով այդ տարբերն են հէնց օր. Սունդուկեանցի ընդունակութեան առանձնայատկութիւնները: Օրիորդից յետոյ ամենից աչքի էր ընկնում այդ օրը պ. Թեւանեան, որ չը նայելով իր արտաքինի անհամապատասխանութեանը դերի պահանջներին, ստեղծեց այդ դերից (հարուստ վաճառական Սարգիս) իրական կենդանի տիպ: Մեծ աջողութիւն ունեցան նոյնպէս և տիկ. Մելիք-Փարսադանեան՝ Նատօի դերում և պ. №№ Վանօի դերում: Շատ լաւ էին իրանց դերերում օր. Ղալումեան (Բարբարէ), որ յանպատրաստից էր խաղում, տիկ. Զաբէլի տկարութեան պատճառով և որ մեծ շնորք է ցոյց տալիս կենցաղային դերերում, և պ. Ա. Մանդինեան (Սուրաթօվ) և պ. Կ. Գիւլնազարեան (Բրիլիանտով): Օսէփի դերը կատարողը համը հանում էր իր միմոսութիւններով: Միքայէլի դժգոյն դերը բաւական աջողութեամբ կատարեց պ. Ս. Վարդանեան, որ սակայն մեծ հակումն է ցոյց տալիս դէպի աֆֆեկտացիան: Բայց մեզ թւում է, որ այդ առաջանում է ոչ թէ պարոնի ընդունակութեան պակասութիւնից, այլ այն բանից, որ նա ընդունակ է լաւ արտայայտել միայն տրագիկական զգացմունքներ,—որչափ լաւ, այդ մի հարց է, որին այժմ պատասխանել անկարելի է: Օր. Օհանեան (Սալոմէ) իր դերում չէր, թէև չը փչացրեց տպաւորութիւնը, որ հարկաւոր էր ստեղծել: Թատրոնը գրեթէ լի էր: Տ. Ե.

ՌՈՒՍԱՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մայիսի 9-ին, Կորշի խումբը ներկայացրեց Սալտիկով-Շչեդրինի «Смерть Пазухина» կոմեդիան, որը գրված է 30 տարի սրանից առաջ և տպված էր «Русск. Вѣстникъ»-ի մէջ: Պիէսը արգելված էր բեմի վրա խաղալու համար, [illegible] 1857 [illegible] «Дорогой поцѣлуй» [illegible]

Նոյն խումբը մայիսի 10-ին խաղաց Օստրովսկու [illegible] «Везприданица» [illegible] «Роковой дебютъ» [illegible] Thaleia

ԴԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

[illegible]

1) Հասան-Ղալայից (Պարսկաստան), պ. Ալ. Մելիք-Աղամալեանի միջոցով, 180 րուբլի: Նուիրողներն են՝ մի հայ 100 ր., Ս. Ֆ. 3 ր., Տ. Ֆ. 5 ր., *** 2 ր., Ռ. Ֆ. 10 ր., П. С. 25 ր., Ն. 1 ր., Х. 1 ր., Х. 1 ր., П. Сыченковъ 5 ր., В. Лѣсниковъ 3 ր., Димитрій Тарасовъ 50 կ., А. Тарасова 1 ր., С. Тарасовъ 2 ր., Кучинъ Мих. 1 ր., Шатр. М. 1 ր., [illegible] 21 ր. 50 կոպէկ: [illegible]

2) Գ[illegible] Մէլքոն Սալամբէգեանից՝ 1 րուբլի:

3) Լենքորանից. [illegible]՝ 6 րուբլի:

4) Փօթիից. Բանւորներ՝ Յակոբ Յարութիւնեանի, Իսրայէլ Մէկրոնեանի և Ղազար Աւետիսեանցի միջոցով 21 րուբլի, հանգանակած Փօթի քաղաքի հայ բանւորների շրջանում Գրիգոր Արծրունու համար հոգեհանգիստ կատարած օրը (Բարեգործական ընկերութեան ուղարկելու համար: Նուիրատուների ցուցակը փողի հետ մենք կուղարկենք այդ ընկերութեան):

Այսօր ուղարկեցինք Թիֆլիսի ոստիկանապետին 187 րուբլի, կառավարչապետին հասցնելու համար: Ուրեմն մինչև այսօր ստացել ենք 8765 ր. 82 կոպէկ, 105 ֆրանկ, 5 լիրա և 10 մարկ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Կիրակի, մայիսի 10-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին դումայի դահլիճում կայացաւ «Մանուկների խընամատար ընկերութեան» անդամների ընդհանուր ժողովը: Ներկայ էին 94 անդամ: Ժողովը, Թիֆլիսի զինուորական նահանգական դատարանի պրօկուրոր Օ. Կ. Շչերբովիչ-Վէչօրի նախագահութեամբ, քննեց ընկերութեան վարչութեան ներկայացրած հաշիւը 1897 թւի համար, որը և հաստատվեց անփոփոխ: Ընկերութեան գործունէութիւնը 1897 թւի ընթացքում սահմանափակ է եղել, ի նկատի ունենալով, որ գլխաւոր աշխատութիւնը գործ է դրվել ընկերութիւնը կազմակերպելու վրա, և այդ պատճառով, նա ունեցել է միայն 788 րուբլի եկամուտ, 225 ր. ծախս և 186 անդամ: Սակայն այս տարվայ սկզբից ունենալով արդէն 700 անդամ, վարչութիւնը եռանդով ձեռնարկել է ընկերութեան նպատակների իրագործման: 1898 թւի համար կազմված նախահաշւից երևում է, որ վարչութիւնը մուտք սպասում է 6,400 րուբլի, իսկ ծախս լինելու է 5,830 րուբլի: Վարչութիւնը մըտադիր է աշտէր և որբ մանուկների համար մի ապաստարան հիմնել Թիֆլիսում նոյեմբեր ամսին և երեք ամսվայ համար ծախս հաշւած է 2,000 րուբլի: Բացի դրանից, վարչութիւնը մըտադիր է առանձնապէս հոգ տանել երեխաների ֆիզիկական կրթութեան և զարգացման համար և այդ նպատակով մտադիր է կազմակերպել զանազան խաղեր, մանկական տօնախմբութիւններ, լողարան և այլ վարժութիւններ. այդ մասի համար ևս ծախս հաշւած է 1850 րուբլի: Նախահաշւի քննութեան ժամանակ վիճաբանութիւններ ծագեցին, որոնք հասնում էին երբեմն և անձնական ընդհարումների ու վիրաւորանքների: Վիճաբանութեան գլխաւոր առարկան այն էր, թէ խաղերը արդեօք կենտրոնացնել մի տեղում, ինչպէս այժմ, Ինկերմնի ուսումնարանի հրապարակում, թէ խաղեր կազմակերպել նաև քաղաքի ծայրերում—Նաւթլուղ, Վէրա, Խարփուխ, որտեղ չքաւոր երեխաներն ևս կարող կը լինեն օգտվել այդ խաղերից: Որոշվեց՝ թողնել վարչութեան բարեհայեցողութեան՝ կազմակերպել խաղերը ինչպէս և որտեղ յարմար կը գտնէ:

—

Մի նմուշ մեր քաղաքի բարքերից: Մեզ հաղորդում են, որ բժիշկ Մարկօզովի դէմ, որը ունի սեփական հիւանդանոց և համարվում է հարուստ մարդ, նրա հարազատ մայրը, որ մի հիւանդ կին է, գանգատ է ներկայացրել նահանգական դատարանը՝ պահանջելով իր որդուց ապրուստի միջոցներ... Գործի քննութիւնը, ասում են, տեղի կունենայ աշնան սկիզբներին:

—

Այս օրերս Թիֆլիս եկան երկու գերմանացի երիտասարդ ուսումնականներ՝ դօկտոր Կարլ Լէման և դօկտոր Վալդեմար Բէլկ:

—

«Каспій» լրագիրը հաղորդում է, որ Կովկասի կառավարչապետը, Բագուի նահանգապետի միջոցով, առաջարկել է քաղաքագլխի նոր ընտրութիւն կատարել Բագւում, ի նկատի ունենալով, որ դումայի կողմից իբրև կանդիդատներ ընտրված պ. Ժիլա հրաժարվել է ընդունել այդ պաշտօնը, իսկ պ. Բելեավսկուն ներքին գործերի մինիստրը չէ հաստատել: Նոր ընտրութիւնը շուտով տեղի պիտի ունենայ:

—

Ուրբաթ, մայիսի 8-ին, Կորշի խումբը, ի նըպաստ օր. Մուզիլ-Բօրօզդինայի, ներկայացրեց Օստրովսկու «Шутники» կոմէդիան և Սուվորինի «Не пойманъ—не воръ» վօդեվիլը, պիէսներ, որոնց ընտրութիւնը պատիւ է բերում երիտասարդ դերասանուհուն: Օստրովսկու այդ կոմէդիան Կորշի խումբը խաղաց աւելի լաւ, քան նոյն հեղինակի բոլոր միւս պիէսները, որ նա ներկայացրել էր մինչև այժմ: Թատրոնը գրեթէ ամբողջապէս լի էր հասարակութեամբ, որ, ինչպէս երևում է, մեծ համակրութեամբ է վերաբերվում օր. Մուզիլ-Բօրօզդինային, որին այդ օրը տուեցին 10—12 ընծայ, ի միջի այլոց և թանգագին իրեր: Պէտք է ենթադրել, որ հասարակութիւնը ուզում էր քաջալերել երիտասարդ դերասանուհուն և առանձին ջերմ վերաբերմունք էր ցոյց տալիս, որովհետև այդ նրա առաջին բենեֆիսն էր: Այլապէս անկարելի է մի կողմից այդ օրվայ ընծաների առատութիւնը, իսկ միւս կողմից խմբի ամենատաղանդաւոր դերասանուհու, տիկին Ազգարովայի՝ իր բենեֆիսին միայն մի փունջ ստանալը այնպէս բացատրել, որ վիրաւորական չը լինի Թիֆլիսի հասարակութեան համար:

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Մայիսի 9-ին, Գլադստօնի մահվան լուրը ստանալով, այստեղի անգլիական շոգենաւերը սուգի դրօշակ բարձրացրին»:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են մայիսի 7-ից. «Նահանգական առեանը չը հաստատեց նորընտիր քաղաքագլուխ Գ. Մէլիք-Շահնազարեանցին, քաղաքագլխի պաշտօնի մէջ: Մայիսի 19-ին լինելու է նոր ընտրութիւն. իբրև կանդիդատներ առաջարկվում են՝ բժ. Երամիշեանց, Ք. Քալանթարեանց և Ասրիբէկեանց:»

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Ամերիկա-սպանիական պատերազմի պատճառով, Ամերիկայից ընդհատված է հացահատիկ ներմուծելը Եւրոպա, ուստի այժմ այստեղից մեծ քանակութեամբ եգիպտացորեն է արտահանվում Թիւրքիա, Աւստրիա, Իտալիա և Ֆրանսիա»:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Բագուաբնակ հարուստ շուշեցիները յանձն են առել կառուցանել մեր քաղաքում մի հոյակապ շինութիւն, բէալական դպրոցի համար: Շինութեան տեղ դուման որոշեց հին բանտի տեղը, քաղաքային այգուն կից: Այդպիսով քաղաքը չի զրկվի իր միակ միջնակարգ դպրոցից, որին վտանգ էր սպառնում տեղափոխվելու Ալէքսանդրօպօլ քաղաքը:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Կ. Պօլսից հեռագրում են Berliner Local Anzeiger» լրագրին մայիսի 1-ից. «Արտակարգ միսիայով Պետերբուրգ ուղարկված Ջևադ բէյը հաղորդել է Պետերբուրգից Կ. Պօլիս, որ ռուսաց կառավարութիւնը յայտնեց իրան անբաւականութիւն սուլթանի առաջարկութեան վերաբերմամբ՝ յետաձգել 1878 թւի պատերազմական տուգանքի վճարումը տասն տարով, մինչդեռ Բ. Դուռը մի քանի միլիօն ղէնքի պատուէրներ է տուել: Ռուսաց դեսպանը Կ. Պօլսում ստիպողական կերպով պահանջում է այդ գումարը, որովհետև Բ. Դուռը մտադրութիւն ունի յունական պատերազմական գումարի տուգանքից վճարել բոլոր հին պարտքերը, բացի ռուսաց պարտքից: Բացի դրանից, Ռուսաստանը առաջարկում է Թիւրքիային հաստատել իրանց նախկին տեղերում Թիւրքիայից Կովկաս փախած 30,000 հայ գաղթականներին:»

—

Դիարբէքիրի նահանգապետը յայտնել է Բ. Դրան, որ այդ նահանգում ամբողջ ութ ամիս անձրև չէ եկել և անկարելի է հունձ անել: Պաշար չը կայ և սովը անխուսափելի է:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—

Անցեալ անգամ մենք հաղորդեցինք, որ սպանիացիները սիրտ են առել մի քանի աջողութիւններից, որոնք վիճակվեցան նրանց: Լրագիրների բերած տեղեկութիւնները այժմ ցոյց են տալիս, որ սպանիական «յաղթութիւնները» չատ են ուռցրած: Ինչպէս երևում է, սպանիական կառավարութիւնը ներքին փոթորիկներից ազատվելու համար հարկադրված է չատ բան կուլ տալ, իսկ աննշան աջողութիւնները, երբեմն նոյն իսկ անաջողութիւնները յաղթութիւն հռչակել:

Սկսենք Սան-Խուանի ռմբակոծութիւնից: Ամերիկացիները այդ քաղաքը գրաւելու միտք չունէին և ծովապետ Սամպսոն ասել է. «Ես չափազանց գոհ եմ այս օրվայ գործից: Ես կարող էի գրաւել Սան-Խուանը, բայց դրա համար զօրք չունէի: Իմ նպատակն էր պատժել սպանիացիներին և այդ նպատակը իրագործված է: Ես եկել էի սպանիական նաւատորմի համար և ոչ թէ Սան-Խուանի համար»: Այսպիսով Սան-Խուանի ռմբակոծումը ոչ թէ յաղթութիւն էր, ինչպէս հաւատացնում էին սպանիական հեռագիրները, այլ պարտութիւն: Ամերիկական ռումբերը ոչնչացրել են քաղաքի ամրութիւնները և սպանիացիների կողմից չատ մարդ է սպանվել: Քաղաքը մեծ վնասներ է կրել: Սպանիացիներն էլ սաստիկ կրակ էին թափում և ամերիկական նաւերի վրա մի քանի մարդիկ սպանվեցին:

Սիէնֆուէգօսի մօտ երկու անգամ տեղի ունեցաւ ճակատամարտ, որի հետևանքն եղաւ սպանիական ամրութիւնների ոչնչանալը: Ամերիկացիները երկու մակոյկ ուղարկեցին դէպի ափը՝ ծովային հեռագրաթելը կտրելու համար. մի և նոյն ժամանակ ամերիկական նաւերը սաստիկ կրակ սկսեցին սպանիացիների դէմ: Այդ կրակի հովանաւորութեան տակ մակոյկները տեղ հասան, կտրեցին թելը և վերադարձան: Այդ ժամանակ էլ սպանիացիները սկսեցին պատասխանել ամերիկացիներին, բայց ոչինչ աջողութիւն չունեցան: Ամերիկական ռումբերը ոչնչացրին մի փարոս, որի մէջ թագնված էին սպանիացիները:

Կարդենասի մօտ տեղի ունեցած կռիւը այսպէս են նկարագրում լրագիրները: Մօտենալով ափին, ամերիկական մի բարկաս գերի վերցրեց մի քանի սպանիացիներ: Այնուհետև ամերիկական նաւերը սկսեցին ռմբակոծել ափերը: Սպանիական զօրքերը չունէին թնդանօթներ՝ ամերիկացիներին պատասխանելու համար: Նաւահանգստում գտնվող երկու սպանիական չնչին նաւեր խառնվեցան կռւի մէջ. նրանցից մէկը, «Antonio Lopez» ունէր, միայն մի հատ թնդանօթ, բայց և այնպէս, քաջութեամբ կռւեց: Ամերիկական 12 ռումբեր ընկան նրա վրա, բայց և այնպէս, նաւաստիները յամառութեամբ շարունակում էին կռւել: Նաւը վերջ ի վերջոյ ջարդ ու փշուր դարձաւ: Ամերիկական ռումբերը վնասեցին քաղաքին, պատճառելով հրդեհներ: Այնուհետև ամերիկացիները փորձեցին զօրքեր ափ իջեցնել: Միաժամանակ կուբացի ապստամբներն էլ յարձակում գործեցին ցամաքի կողմից, բայց նրանց չաջողվեց միանալ ամերիկացիների հետ: Ամերիկական «Winslow» նաւը վնասվեց, իսկ միւս նաւը, «Wilmington» սարսափելի կրակ էր թափում սպանիական ամրութիւնների վրա և մեծամեծ աւերմունքներ գործեց: Յետոյ, երբ ամերիկացիները մարդ իջեցրին ափը, մի տեղ գտան 113 սպանված սպանիացիներ: Կարդէնաս քաղաքը հրդեհի ճարակ դարձաւ:

Ամերիկայում սաստիկ դժգոհութիւն է տիրում Ֆրանսիայի դէմ: Բանից դուրս է գալիս, որ սպանիական նաւատորմը երեք օր մնացել է Ֆրանսիային պատկանող Մարտինիկա կղզու ափին, ուր քարածուխի պաշար է վերցրել, իսկ տեղական իշխանութիւնները բռնել են այն հեռագիրները, որոնք այդ առիթով ուղարկվում էին Ամերիկա: Պարիզի լրագիրները հաղորդում են, որ Վաշինգտոնում վճռված է մեծ հարկեր դնել ֆրանսիական ապրանքների վրա: Նշանաւոր առևտրական հիմնարկութիւններ յայտնեցին թէ չեն մասնակցի 1900 թւի ցուցահանդէսին: Նիւ-Եօրկի բարձր դասակարգի կանայք հրաժարվեցան ֆրանսիական զգեստներ հագնել և գնել ֆրանսիական ապրանքներ:

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

—

Պօստօն, մայիսի 3-ին

Ֆիլիպպինեան կղզիներու քով Ամերիկեան նաւատորմիղին տարած յաղթութիւնը մեծ ուրախութեամբ ողջունվեցաւ Միացեալ-Նահանգաց ամեն կողմը: Քուպա արշաւելու ծրագիրը փութով ի գործ կը դրվի. քանի մ'օրէն հաւանական է Հավանայի վրա ալ Մանիլայի պէս ծածանի ամերիկեան դրօշը: Վերջին հեռագիրը կը հաստատէր Մանիլայի գրաւումը, սակայն մի քանի համառօտ հեռագրերէ զատ ուրիշ տեղեկութիւն չը կայ. անձկանօք կը սպասվի մանրամասնութեանց: Այս յաղթութեան երկու կարեւոր հետևութիւններն են, նախ՝ Խաղաղականի մէջ Սպանիոյ նաւային ուժերու խորտակումը և ամերիկեան վաճառականութեան ապահովութիւնը: Երկրորդ՝ ամերիկեան նաւաստիներու չահած պատերազմական պատիւը: Եւրոպացիները կը ծաղրէին ամերիկեան ծովային ուժը, որ ամեն ազգի վերաբերեալ նաւաստիներ ունի. փորձը ցոյց տուաւ, թէ այս բազմացեղ նաւային բանակը եւրոպական ո և է բանակի մը հետ կրնայ մրցել, թէև տարբեր ազգաց վերաբերեալ մարդիկ, երբ հասարակապետութեան գաղափարի դառնան՝ նոյն նպատակին, նոյն հայրենիքին համար անձնուէր քաջութեամբ կը կռւին քով քովի, աստղազարդ դրօշին տակ:

Այստեղ զանազան ազգեր կը ջանան իրարու հետ մրցել կամաւորներու թւով. նոյն իսկ հրէաներ կամաւոր գունդեր կը հանեն. 300-էն աւելի հրէայ կամաւորներ միայն Պօստօնը տուաւ. գերմանացիք, իռլանդացիք, իտալացիք և այլն և այլն վիրար կը գերազանցեն. նոյն իսկ յոյները և հայերը այս անտղէն բռնված են: Հայերը դեռ

երբ գատ ազգայնութիւն քայլ մը չարին, թէև հոս ու հոն քանի մը կամաւորներ գրված են, թէև հաւանական չէ, որ առիթ ունենան իրենց քաջութիւնը ցոյց տալու պատերազմին դաշտին վրա։ Նախագահը 125,000 մարդ ուղեց, 700,000 հոգի դիմում բրին, ամենն ալ աստիճանով մը գինուորական կրթութեան տէր մարդիկ։

Արմէն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Standard» լրագրի Օդէսայի թղթակիցը, Պետերբուրգից ստացած տեղեկութիւնների հիման վրա հաղորդում է, որ Գէորգի իշխանը կայցելի Պետերբուրգ, յետոյ Լօնդօն, և ապա Ռուսաստանը, Անգլիան և Ֆրանսիան յունիսի սկզբում նրան պաշտօնապէս կը յայտարարեն Կրետէի ընդհանուր նահանգապետ, այսինքն այն ժամանակ, երբ թիւրքաց զօրքը վերջնականապէս թողած կը լինի Թեսալիան։

—Ամերիկօ-սպանիական պատերազմի առիթով աճա ինչ է գրում Կ. Պօլսի թիւրքաց լրագիրներից մէկը. «Մեզ՝ թիւրքերիս համար, այդ պատերազմը Աստուծու օրհնութիւն է և եթէ գործը այնպէս բերի, որ եւրօպական ընդհանուր պատերազմ լինի, մենք աւելի ուրախ կը լինէինք։ Ամեն մի թիւրք, որ կեղծաւոր մարդասիրական պատճառներով դրա հակառակը կը պնդի, ուղղակի անխիղճ է»։ Այդ յօդուածը, ասում են, այնքան դուր եկաւ սուլթանին, որ նրա հեղինակը մեծ շնորհների արժանացաւ։

—Էմիլ-Զօլայի նոր դատի համար երդուեալ դատաւորները արդէն ընտրվել են. Նրանց մէջ կան 16 կալուածատէր, 8 բանւոր, 3 ճարտարապետ, 1 սպայ, 1 ուսուցիչ, 1 վաճառական, 1 փորագրիչ։

—Անգլիական լրագիրները հաղորդում են, որ մեռնելուց առաջ Գլադստօն մի տեսակցութիւն ունեցաւ իր անձնուէր բարեկամ և օգնական Ջօն Մօրլէյի հետ։ Այդ տեսակցութիւնը շատ սրտաշարժ էր և Ջօն Մօրլէյ հազիւ կարողանում էր զսպել արտասուքը մեծ ծերունու առաջ, որը այնքան երկար ժամանակ իր բարեկամը և առաջնորդն է եղել։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԱՄԵՐԻԿՕ-ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՄՕՆՐԷԱԼ, 9 մայիսի։ Նոր պատերազմական, երևի սպանիական, նաւեր անցան Նոր-Շօտլանդիայի ծովափի մօտով։ Կարծում են, որ նաւերը յարձակում կը գործեն Ամերիկայի ատլանտեան ծովափի քաղաքների և նաւահանգիստների վրա։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 9 մայիսի։ Տեղեկութիւն է ստացված, որ սպանիական նաւատորմը մօտենում է արևելեան ծովափին։

ՀԱՒԱՆՆԱ, 9 մայիսի։ Երկու ամէրիկական նաւեր թնդանօթներ էին արձակում Գուանտանամօի մուտքի վրա։ Սպանիական մարտանաւը պատասխանում էր։ Ծովային հետևակ զօրքը ոչնչացրեց ափ իջնելու ջանքերը։ Թշնամու նաւերը հեռացան։

Սերվէր ծովապետի նաւատորմը իր ճանապարհորդութիւնը կատարեց առանց պատահարների։ Նաւատորմը չը հանդիպեց թշնամու ոչ մի նաւին։ Նաւատորմի գալը մեծ ոգևորութիւն առաջացրեց Հաւաննայում և Սանտ-Եագօում։

Հաւատացնում են, որ Կուբայի ապստամբները կը միանան սպանիացիների հետ ամէրիկացիների դէմ։

ՄԱԴՐԻԴ, 9 մայիսի։ Հաւատացնում են, որ ծովապետ Սերվէրի նաւատորմը դուրս եկաւ Սանտ-Եագօից։

ՄԱԴՐԻԴ, 9 մայիսի։ Սենատ։ Սագաստա բացատրեց մինիստրութեան ճգնաժամի ընթացքը և հանդիսաւոր կերպով յայտնեց, որ կառավարութիւնը երբէք չի ընդունի այնպիսի խաղաղութիւն, որով չը պահպանվի Սպանիայի հողի ամբողջութիւնը։ Հակառակ դէպքում Սպանիան կը կռւի մինչև վերջին ծայրը։

ՄԱԴՐԻԴ, 10 մայիսի։ Որովհետև սպանիական «Մօնսէրրատ» շոգենաւին աջողվեց ճեղքել Կուբա պաշարող զօրքի գիծը, այդ պատճառով լրագիրները ապացուցանում են, որ պաշարումը իսկական չէ։

Ծովապետ Կամարաս, ծովային մինիստրի հետ խորհրդակցելուց յետոյ, վերադարձաւ Կադիկս, ուր յանձն կառնի պահեստի նաւատորմի հրամանատարութիւնը, որը շուտով կը դուրս գայ Կադիկսից։

ԿԻ-ՎԷՍՏ, 10 մայիսի։ Լուսաբացին Շլէյի նաւատորմը խարիսխ գցեց Կի-Վէստից 6 մղոն հեռաւորութեան վրա։ Սամպսօնի նաւատորմը հասաւ 5 ժամին կէսօրից յետոյ։ Երեք մեծ փոխադրող նաւեր մօտեցան այստեղ կէսօրից յետոյ։ «Վանկրօֆտ», «Կաստինէ», «Ելէնա», և «Վիլմինգտօն» նաւերը շտապով հեռացան մայիսի 18-ին, երեկոյեան։

ՄԱԴՐԻԴ, 11 մայիսի։ Այսօր խորհրդակցութիւն տեղի ունեցաւ Սագաստայի, Կաստիլիօյի և բոլոր մինիստրների մէջ։

Բլանկօ հեռագրում է, որ ամերիկական նաւերը գիշերը թնդանօթներ էին արձակում Նէվիտաս ջրանցքում։ Մի քանի ընդհարումներ տեղի ունեցան ապստամբների հետ։

—

ԼՕՆԴՕՆ, 9 մայիսի։ Ամբողջ երկիրը, առանց խտրութեան կուսակցութիւնների, խորին վիշտ է արտայայտում Գլադստօնի մահվան պատճառով։ Համայնքների ժողովին առաջարկված է՝ պետական հաշւով թաղել Գլադստօնին և Վէստմինստէրեան աբբայութեան մէջ արձան դնել նրա համար։

ԳԱՏՉԻՆԱ, 10 մայիսի։ Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհին Կայսերական ընտանիքի անդամների հետ ներկայ էին Նորին Մեծութեան կիրասիրների գնդի եկեղեցական զօրահանդէսին։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 10 մայիսի։ Ռուսաց դեսպանը երէկ, սէլամլիքից յետոյ, ունկնդրութեան ընդունվեց սուլթանի մօտ։

ՎԻԷՆՆԱ, 10 մայիսի։ Ֆրանց-Յօվսէփ կայսրը գերմանական թագաժառանգ պրինցին շնորհեց ս. Ստեֆանի առաջին աստիճանը չքանշանը։

ԲԵՐԼԻՆ, 10 մայիսի։ Հաստատ տեղեկութիւնների համեմատ, անհիմն է այն կարծիքը, թէ Գերմանիան կը փոխի իր վերաբերմունքը դէպի սպանօ-ամերիկական պատերազմը։ Գերմանիան սրանից յետոյ եւ կը պահպանի խիստ, բարեխիղճ չէզոքութիւն և չի թեքվի ոչ և է կողմը, մանաւանդ Միացեալ-Նահանգների դէմ։

ԿԱԼԿՈՒՏՏԱ, 10 մայիսի։ Բօմանիպուրա արուարձանում այսօր լուրջ անկարգութիւններ տեղի ունեցան, որոնք կապ ունեն ժանտախտ հիւանդութեան հետ։ Բժիշկը յարձակման ենթարկվեց ամբոխի կողմից։ Առաջ նախազգուշացրեց ամբոխին, բայց յետոյ սկսեց ատրճանակ արձակել։ Ամբոխը հաւաքվեց սանիտարական բիւրօի առաջ և պահանջում էր, որ բժիշկը յանձնվի իրան, բայց ցրվեցին ամբոխը։

ՊԵԿԻՆ, 10 մայիսի։ Չինացիները կը գրաւեն Վէյ-Հայ-Վէյ երկուշաբթի, եապօնացիների հեռանալուց յետոյ։ Անգլիացիները ափ կիջնեն երեքշաբթի։ Չինական և անգլիական դրօշակները կը ծածանվեն միասին, մինչև որ անգլիացիները կը գրաւեն չինութիւնները, զինարանը և մարտկոցները։ Ապա կը մնայ միմիայն անգլիական դրօշակը մարտկոցի վրա։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 մայիսի։ Բէլինսկու մահվան 50-ամեայ տարեդարձը կատարվեց քաղաքային դումայի շինութեան մէջ։ Գրողների դաշնակցութեան անդամները հանդիսաւոր նիստ կազմեցին և ապա բանկետ։

ԱՍԽԱԲԱԴ, 11 մայիսի։ Արտակարգ գնացքով Պետերբուրգ ճանապարհ ընկաւ Բուխարայի էմիրը։

ՊԱՐԻԶ, 11 մայիսի։ Կրկնաքուէարկութեան ժամանակ Պարիզում ընտրվեցին Կլօվիս Գիւգ և Միլվուա։

Յայտնի են 169 ընտրութիւնների հետևանքները. 66 չափաւոր հանրապետականներ, 59 արմատականներ, 35 սօցիալիստներ, 10 միապետականներ։ Հանրապետականները կորցրին 12 տեղեր, սօցիալիստները ձեռք բերին 6 տեղ։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Մայիսի 8-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ	94	ռ.	55	կ.
Բեռլինի վրա 100 մարկ „ „	46	„	15	„
Պարիզի վրա 100ֆրանկ „ „	37	„	$32^1/_2$	„
Պօլուիմպերեալ	—	„	—	„
Մաքսային կուպօններ	149	„	—	„
Բօրսային դիսկօնտ	$5^1/_2$	„	6%	„
4% պետական ռէնտա	$101^1/_8$	„	—	„
4% ներքին փոխառութեան	100	„	—	„
$4^1/_2$% դրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	—	„	—	„
$4^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	$100^5/_8$	„	—	„
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	$285^1/_2$	„	—	„
Նոյնը „ երկրորդ —	$247^1/_2$	„	—	„
5% դրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի.	222	„	—	„
5% պետական երկաթուղ. ռէնտա	—	„	—	„
Պետերբ. քաղ կր. ընկ. օբլ. 5%	101	„	—	„
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ	$100^1/_2$	„	—	„
Օդէսայի — —	100	„	—	„
Թիֆլիսի — —	$100^1/_2$	„	—	„
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% —	102	„	—	„
Նոյնը — — 5% —	100	„	—	“
Քութայիսի կալ. բանկի. 6%	102	„	—	„
Նոյնը — — 5%	100	„	—	„

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 1 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ ցերեկվայ 4 ժամին և 1 րօպէին։ Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 30 րօպէին։ Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ առաւօտեան 9 ժամ և 15 րօպէին։ Բ ա թ ո ւ մ է հասնում երեկոյեան 8 ժամ և 28 րօպէին։

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 3 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ գիշերվայ 12 ժամ 6 րօպէին. Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 7 ժամ և 10 րօպէին։ Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ՝ երեկոյեան 7 ժամ 55 րօպէին. Բ ա թ ո ւ մ է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 28 րօպէին։

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 2 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ առաւօտեան 8 ժամ 15 րօպէին։ Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 8 ժամ 34 րօպէին։ ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս՝ երեկոյեան 9 ժամ 34 րօպէին։ Բ ա գ ո ւ է հասնում ցերեկվայ 1 ժամ 2 րօպէին։

Մարդատար № 4 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ երեկոյեան 8 ժամ 35 րօպէին։ Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում առաւօտեան 9 ժամ 12 րօպէին։ ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս առաւօտեան 11 ժամին։ Բ ա գ ո ւ է հասնում առաւօտեան 6 ժամին։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին նեարդային հ.
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՌՈՒԴԵՆԿՕ—$10^1/_2$—$11^1/_2$ ժ.։ կանանց և երեխայոց հ., ծաղկի պատուաստումն։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—$11^1/_2$—12 ժ. կանանց հիւանդ.
Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—$1^1/_2$—$2^1/_2$ ժ. ներքին, և միզասեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Վ. Մ. ՄԱԽՎԻԼԱՁԷ—5—6 ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—$6^1/_2$—7 ժ.
Ա. Ն. ՇՊԱԿՕՎՍԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.
Տ. Ի. ՌՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն։
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
112—150 Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Կ. ՊՕԼՍԻ վերջին խառնակութիւններէն ի վեր՝ Մշոյ Զիարէթ գիւղացի Պետրոս Զաքարեա Բրինձեանցից իր ազգականները տեղեկութիւն չունեն. ուստի խնդրում են Ռուսաստանի և թէ արտասահմանի ազգայիններէն, ո-րոնք որ ծանօթ կամ թէ տեղեկութիւն ունեն, թող բարեհաճեն հաղորդել սոյն հասցէին՝ ԹԻՖԼԻՍ, «Աղբիւր-Տարազի» խմբագրութիւն, Կիւրեղ Մկրտիչեանին։ 1—3

ԱԻԵՏԵԱՑ-ԶԳՐԱՇԷՆՈՒ ս. Աստուածածին եկեղեցու յարգելի ծխականները հրաւիրվում են, վերոյիշեալ եկեղեցին, կիրակի՝ ամսիս 17-ին, պատարագից յետոյ, 12 ժամին, ԵՐԵՔ ՀԱՇՈՒԱՏԵՍ ընտրելու նոյն եկեղեցու համար։

Գործակալ ա. մ. եկեղեցեաց հայոց Թիֆլիսի
1—2 (շ.) Զաքարիա քհ. Զարդեղեանց

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

Գաբրիէլեան Մկրտիչ, գրագէտ երիտասարդը որոնում է պաշտօն։ Հասցէն՝ Թիֆլիսի Բարեգործական ընկերութեան դրասենեակ։ 1—3

Արզաբիլի հայոց դպրոցի համար հարկաւոր է
ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԵՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻ
Պայմանների մասին դիմել ԹԻՖԼԻՍ, Հ. Առաքելեանին Консульская, д. Джабаровой. 1—3

ՎԵՐԻՆ—ԱՂԴԱՆԻ

ուսումնարանը ամառվայ երեք ամսում ՎԱՐՁՈՎ է տրվում։ Գիւղի օդը և ջուրը մաքուր և առողջարար։ Ուսումնարանի առաջով գնում է համանուն՝ կարմրախայտով յայտնի՝ գետակը, հրաշալի լողարանով։ Դիմել՝ Մեսրոպ քահանայ Եղիկեանին՝ Ք ա ր վ ա ն ս ա ր ա գիւղ։ 2—3

Լոյս տեսաւ
ԼԵՒՈՆ ԽԱՆ-ԱՂԵԱՆԻ
Գիւղատնտեսական գործիքներ եւ մեքենաներ
Բացատրական բառարանով և 250 նկարով։
Հրատարակութիւն Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան։
ԳԻՆԸ 50 ԿՕՊԷԿ.
Դիմել՝ ТИФЛИСЪ Общество изданія армянск. книгъ, Баронская, 12. 11—40

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

3 և 4 սենեակներից բաղկացած և կատարելապէս նորոգված վարձով են տրվում իշխան Մուխրանսկու տանը, Մուխրանսկայա փողոցի վրա, Բագրատիօնօվսկայա փողոցի անկիւն։
(չ. շ. ե.) 3—3

Զգուշացրէք կեղծումներից
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ
ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ
Գ. Ֆ. Ի Ւ Ր Գ Է Ն Ս
Ոչնչացնում է պեպլինները, սևութիւնը, դեղին բծերը, պուզիկները և պտուկները և ներգործում է աւելորդ քրտնելու դէմ։ Խորհուրդ է տրվում ձեռք բերել, որպէս տուալէտային անուշահոտ սապօն, բարձր արժանաւորութեան։
ՈՍԿԷ ՄԷԴԱԼ 1893 թւի համար։
Կտորի գինը 50 կ., $^1/_2$ կտորի 30 կ.։
Ծախվում է բոլոր ամենալաւ դեղագործական մագազիններում և դեղատներում։
Գլխաւոր պահեստը ամբողջ Ռուսաստանի համար Գ. Ֆ. Իւրգէնսի մօտ Մօսկվայում։ Դէպօ, Թիֆլիսում, Ագմուրօվի մօտ, դեղագործական ապրանքների առևտրի կովկասեան ընկերութեան մէջ, Ծուրինօվի և Գրիվնակի, պ.պ. Պօպօվների և Արիստակօվի մօտ։
(10, 25) 7—24

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ր Ա Ն Ը

Կիրակի, մայիսի 17-ին, կանցնի ամառային ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ, որտեղ կը լինի, սարքաւորութեամբ, ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՃԱՇ, երաժշտութեամբ և սազանդարներով։ Ամեն մէկը պէտք է վճարի 1 ր. 20 կօպէկ։
Նոյն տեղը, մայիսի 19-ից սկսած, տեղի կունենան ընտանեկան երեկոյթներ, եւ-րեքշաբթի և շաբաթ օրերը։ 1—3

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն և Պօլիս։ Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, մայիսի 13/25-ին ՍԻՐԿԱՍԻ շոգենաւը, նաւապետ ԳԱՐՐԻԿ։ Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ։

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով։

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլիւբակինսկայա հրապարակ։ ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերշենրօդերին։ (ե. հ. շ.) 6—20